

Monopolie maakt machtmisbruik makkelijk

Octrooien blokkeren de uitwisseling van genetisch materiaal en veredelingstechnieken. Daarmee vertragen ze de innovatie in de plantenveredeling. Een kwekersvrijstelling in het octrooirecht is een eerste stap om de veredeling de ruimte te blijven geven. Deze maand buigt de landbouwcommissie van de Tweede Kamer zich over de materie.

De plantenveredeling heeft in de afgelopen halve eeuw grote stappen voorwaarts gezet dankzij het kwekersrecht. Dat recht kent de zogeheten kwekersvrijstelling. Die vrijstelling houdt in dat elke veredelaar of kweker de rassen, en dus het genetische materiaal, van zijn concurrenten vrij mag gebruiken als uitgangsmateriaal in zijn eigen veredelings-

programma. Hij mag bovendien de rassen die uit dat programma voortkomen vrij op de markt brengen.

„Veredeling bouwt hierdoor voort op het goede dat er al is. Deze vorm van open innovatie heeft veel succes opgeleverd“, zegt Aad van Elsen. Hij is directeur van Plantum NL, de brancheorganisatie van veredelaars en

vermeerderaars in Nederland.

De afgelopen jaren vragen veredelaars echter steeds vaker octrooi aan op genetisch materiaal in hun rassen of op de veredelingstechnieken die nodig zijn om die rassen te laten ontstaan. De laatste tien jaar zijn volgens Plantum NL zo'n 4.500 octrooiaanvragen ingediend. Worden al die aanvragen

Jakob Bartelds, LTO vakgroep akkerbouw:

‘Wereldwijd keuze uit de beste rassen’

LTO Nederland staat vierkant achter Plantum NL en het voorstel tot wetswijziging van de beide demissionaire ministers. „Kwekers hebben recht op een redelijke vergoeding voor hun inspanningen. Daarom willen we ook betalen voor nieuwe rassen. Maar we willen geen bescherming die verder gaat dan het kwekersrecht“, zegt Jakob Bartelds. „Met respect voor de inspanningen van de veredelingssector moet iedereen in de wereld kunnen kiezen voor de beste rassen. Door klimaatverandering bijvoorbeeld zijn snel rassen nodig met aangepaste eigenschappen zoals droogteresistentie. Wereldwijd hebben boeren en tuinders er alle belang bij dat moderne technieken die voordeel bieden bij de plantenveredeling, niet worden geblokkeerd door patenten.“

De Nederlandse vestigingen van de grote veredelingsbedrijven die voorop lopen bij het aanvragen van octrooien, Monsanto en Syngenta, zijn lid van Plantum NL. Ze hebben volgens Bartelds begrip voor het Nederlandse standpunt. Formeel steunen ze het standpunt van Plantum NL in elk geval niet. Bovendien, de grote beslissingen worden genomen op de hoofdkantoren in het buitenland. „En daar denken ze er in elk geval anders over dan Plantum NL. Maar Nederland heeft wel degelijk iets in de melk te brokkelen. Nederland is prominent aanwezig in de veredelingssector, vooral bij de aardappelen en de groentezaden. Als vertegenwoordiger van die sector heeft Plantum NL invloed op de discussies. Zeker in Europa.“

De plantenveredeling heeft de afgelopen halve eeuw grote stappen gemaakt dankzij de open innovatie van de kwekersvrijstelling.

'Genetisch materiaal vrij' houden van rechten in belang voedselzekerheid'

Minister Gerda Verburg

gehonoreerd, dan vallen veel rassen onder de bescherming van het octrooirecht. Dat octrooirecht kent geen kwekersvrijstelling. Daardoor mogen kwekers en veredelaars een ras dat onder het octrooirecht valt, niet zonder licentie van de octrooihouder gebruiken voor hun veredelingsprogramma; laat staan dat ze zonder licentie een product uit dat programma op de markt mogen brengen.

Monopolie op genen

„Een van de gevolgen van de octrooien in de plantenveredeling is de monopolisering van genetisch materiaal”, zegt Van Elsen. Het aanvragen van octrooien is een langdurige en kostbare procedure. Dat wordt vooral gedaan door de grote bedrijven in de veredeling. Meer dan de helft van de octrooien op planten is in het bezit van twee grote biotechnologiebedrijven.

Verandert er niets in het octrooirecht op levend materiaal, dan worden volgens Van Elsen de grote veredelingsbedrijven groter en de kleine kleiner. „De bedrijven die geen octrooien hebben, worden voor hun veredelingsprogramma afhankelijk van de bedrijven die wel octrooien hebben. Die bedrijven hebben grote juridische afdelingen. Wil een kleine veredelaar met het uitgangsmateriaal van zo'n bedrijf werken, dan moet hij daar contacten leggen om een licentie te verkrijgen.”

„We horen geluiden van onze leden dat ze er niet altijd doorheen komen, ze krijgen het niet voor elkaar. Bovendien, als die bedrij-

ven wel willen meewerken aan een licentie, dan kunnen ze eenzijdig de voorwaarden en kosten vaststellen. Willen ze niet meewerken, dan heb je gewoon pech. Het is erg gemakkelijk om misbruik te maken van de macht van de monopoliepositie. Dat is niet goed voor de sector en niet voor de maatschappij.”

Voedselzekerheid

Het ministerie van LNV heeft onderzoek laten doen naar de invloed van het octrooirecht op de toekomst van de plantenveredeling. In april is het rapport, 'Veredelde Zaken', naar de Tweede Kamer gezonden door de in die tijd demissionaire ministers Gerda Verburg van LNV en Maria van der Hoeven van Economische Zaken.

Octrooirecht blokkeert het vrij beschikbaar zijn van genetisch materiaal, is een van de conclusies van het rapport. Terwijl de plantenveredeling de komende jaren een belangrijke taak heeft, schrijven Verburg en haar collega in de begeleidende brief bij het rapport. Plantenveredeling levert een belangrijke bijdrage aan voedselzekerheid. Bovendien zoekt de landbouw wereldwijd naar verbeterde rassen die efficiënter gebruikmaken van grond en grondstoffen. In de begeleidende brief worden zes maatregelen aanbevolen (zie kader).

Eerste stap

De zes aanbevolen maatregelen sluiten aan bij het standpunt van Plantum NL. Het is een

goede eerste stap, zegt Van Elsen. „Maar het voorstel is nog geen wet. De Kamer moet het onderwerp nog bespreken. Natuurlijk hoop ik dat ze in het debat ons standpunt vragen en dat de politiek een kwekersvrijstelling in de octrooiwetgeving wil opnemen.” In Duitsland en Frankrijk bijvoorbeeld is een beperkte vrijstelling al opgenomen. Nederland kan dat ook zelfstandig doen, dat is niet in strijd met Europese richtlijnen.

Maar deze eerste stap is niet voldoende, vindt Van Elsen. „Nederland is een van de grootste veredelingslanden en dit probleem houdt niet op bij de grens. Het onderwerp moet zo snel mogelijk op de agenda van de Europese Commissie komen. De Europese Biotechnologierichtlijn moet hierop worden aangepast. De oplossing komt pas als het op Europees niveau en liefst wereldwijd wordt geregeld. Ons standpunt is wereldwijd bekend. Het rapport Veredelde Zaken ook. We merken dat overal veel sympathie is voor ons standpunt.”

Octrooi

Daarnaast moet dus de octrooiwetgeving op zich worden aangepakt, vindt Plantum NL. Met de aanbevolen beperkte kwekersvrijstelling zijn kwekers vrij om materiaal van elkaar te gebruiken bij het veredelen, maar het is nog steeds niet mogelijk om zonder toestemming van de octrooihouder een nieuw ras waarop een patent rust, op de markt te brengen. In de praktijk zullen weinig bedrijven geld steken in dure veredelingsprogramma's zolang ze niet zeker weten of ze een licentie krijgen om een ras te vermarkten en wat die licentie gaat kosten. Plantum NL pleit er daarom voor om alleen methoden en werkwijzen onder een octrooi te laten vallen. „De daarmee ontwikkelde rassen kunnen dan vrij worden ingezet voor verdere veredeling. De open innovatie blijft op die manier behouden. Maar voor het gebruik van die methode voor de ontwikkeling van nieuwe rassen moet een bedrijf dan wel een licentie verkrijgen van de octrooihouder.” ■

Rassen moeten niet octrooieerbaar zijn, is het standpunt van Plantum NL; octrooi kan wel gelden voor werkwijzen en methoden die veredelaars gebruiken.

Zes maatregelen

Op 23 juni staat het rapport 'Veredelde Zaken' op de agenda van de commissie Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van de Tweede Kamer. In de begeleidende brief worden zes maatregelen aanbevolen:

- Invoeren van een beperkte kwekersvrijstelling in de Nederlandse Octrooiwet. Kwekers mogen genetisch materiaal vrij gebruiken in hun veredelingsonderzoek; voor het op de markt brengen van de ontstane rassen is nog wel een licentie nodig.
- Aanzwengelen van de discussie in Europa tijdens de evaluatie van de Europese Kwekersrechtverordening en oproepen tot evaluatie van de Biotechnologierichtlijn.
- Verbeterde kwaliteit octrooiverlening.
- Bevorderen voorlichting octrooirecht.
- Mogelijk maken dat kwekers snel kunnen achterhalen of op een ras octrooi rust
- Ontwikkelen van gedragscodes binnen de sector.